

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

Біла Юлія Сергіївна

УДК 364-3-787,26(091)(477)

**ВПЛИВ МЕЦЕНАТСТВА ЯК ФОРМИ БЛАГОДІЙНОСТІ НА
РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ В ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ
СТОЛІТТЯ**

спеціальності 231 – «Соціальна робота»

АВТОРЕФЕРАТ

магістерської роботи

за освітньо-професійною програмою «Соціальна робота»

Миколаїв – 2020

Магістерською роботою є рукопис.

Роботу виконано в Чорноморському національному університеті імені Петра Могили, Міністерство освіти і науки України.

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: кандидат педагогічних наук, доцент

СУРГОВА Світлана Юріївна

Чорноморський національний
університет імені Петра Могили

РЕЦЕНЗЕНТ:

доктор наук з державного
управління, професор

АНДРІЯШ Вікторія Іванівна

Чорноморський національний

університет імені Петра Могили.

Захист відбудеться 27 лютого 2020 року о 10.00 на засіданні кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки Чорноморського національного університету імені Петра Могили, за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 1-а Воєнна, 2.

З роботою можна ознайомитись на кафедрі соціальної роботи, управління і педагогіки Чорноморського національного університету імені Петра Могили, за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 1-а Воєнна, 2.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Благодійність та меценатство – універсальна загальнолюдська цінність, один з найважливіших атрибутів громадянського суспільства. Сучасне відродження благодійності та меценатства є відповідною реакцією суспільства на соціально-економічну ситуацію, яка характеризується не тільки значним скрутним становищем великої кількості населення, а й ослабленням потенціалу держави. Меценатська діяльність як на державному, так і на регіональному рівні перебуває у стані відродження та становлення, та потребує вдосконалення законодавчої бази. Благодійність як форма меценатства значною мірою проявляється у допомозі верствам населення, які опинилися у складних життєвих обставинах. Важливо зазначити, що таке явище як меценатство історично формувалося ще з періоду появи людства. Тобто прояви благодійності були є і будуть невід’ємною складовою взаємодії українського суспільства.

Проблема розвитку благодійності та меценатства в Україні стала предметом теоретико-методологічних досліджень не лише в останній час.

Вищезазначена проблема отримала своє вивчення у працях багатьох учених, а саме: аналіз діяльності закладів соціального захисту (О.Донік [4], О. Киричук [8], Н. Колосова [9] та інші), правові аспекти розвитку меценатства (Т. Курінна [9], В. Корнієнко [11], Т. Сухенко [12] та інші), становлення недержавних благодійних організацій (Л. Мартиненко [14],

І. Суровцева [15], Т. Ніколаєва [20], В. Чепурнов [38] та інші). Проаналізувавши праці вчених, ми з’ясували, що проблема впливу меценатства на розвиток соціальної роботи у минулих століттях є малодослідженою і потребує деталізації.

Актуальність проблеми, її недостатньо теоретична розробленість зумовили вибір теми дослідження магістерської роботи: «Вплив меценатства як форми благодійності на розвиток соціальної роботи в Україні в XIX – початку XX століття».

Мета дослідження полягає у теоретичному аналізі впливу меценатства як форми благодійності на розвиток соціальної роботи в Україні в ХІХ – початку ХХ століття.

Відповідно до мети були визначені такі **завдання дослідження**:

- проаналізувати основні підходи до визначення поняття «меценатство»;
- здійснити історичний аналіз розвитку доброчинності та меценатства в Україні;
- охарактеризувати вплив меценатства як форми благодійності на розвиток соціальної роботи в Україні в ХІХ – початку ХХ століття;
- з’ясувати виховний вплив меценатства на розвиток українського суспільства.

Об’єкт дослідження – меценатство як соціальне явище українського суспільства.

Предмет дослідження – роль меценатства в становленні соціальної роботи в Україні в ХІХ – початку ХХ століття.

Для досягнення мети та виконання завдань дослідження застосовано комплекс **методів наукового дослідження**, а саме: теоретичні – вивчення, аналіз і узагальнення історичної, наукової літератури, нормативно-правових документів, навчальних та методичних видань з даної проблеми, синтез; порівняння та узагальнення даних.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, щоб надати подальшого розвитку науковому уявленню про сутність явища меценатства, та визначити його ролі в розвитку соціальної роботи в Україні в ХІХ – початку ХХ століття.

Теоретична значущість результатів дослідження визначається тим, що в роботі узагальнено відомості щодо ролі меценатства в розвитку соціальної роботи в Україні в ХІХ – початок ХХ століття, проаналізовано історичний досвід виховного впливу меценатства на розвиток українського суспільства.

Практична значущість дослідження Результати дослідження представляють інтерес для студентів та фахівців різних спрямувань. Результати дослідження можуть бути використані під час вивчення таких дисциплін, як «Вступ до спеціальності», «Технології і методи соціальної роботи», «Історія соціальної роботи», а також, соціальними працівниками у професійній діяльності.

Апробація результатів дослідження була здійснена на таких конференціях: XIII Міжнародна науково-практична конференція «Ольвійський форум – 2019 : стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» (м. Миколаїв, 5 червня 2019 р.); Науково-практична конференція «Лісабонський договір - 10 років після набуття чинності. Що змінилося у функціонуванні ЄС?» (м. Миколаїв, 2 грудня 2019 р.).

Публікації. Основні теоретичні та методологічні положення роботи представлені у статтях:

- Біла Ю. С. Меценатство як прояв громадської активності в сучасному українському суспільстві / Ю.С. Біла, //Ольвійський форум – 2019 : стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі : XIII Міжнародна науково-практична конференція «Залучення патріотично активної молоді до розвитку громадянського суспільства як чинник соціальної безпеки України» – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. – С. 67-69.

- Біла Ю. С., Досвід країн ЄС з адміністративно-правового регулювання створення і діяльності благодійних організацій/Ю.С. Біла, // Науково-практична конференція: тези доповідей наукової конференції «Лісабонський договір - 10 років після набуття чинності. Що змінилося у функціонуванні ЄС?» - Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. – С. 479-481.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми магістерської роботи, представлено мету і завдання, визначено об'єкт та предмет дослідження, сформульовано його методологію, показано теоретичну і практичну значущість отриманих результатів, здійснено їх апробацію.

У першому розділі **«Історичні аспекти формування меценатства в Україні в XIX – початку XX століття»** було здійснено аналіз основних підходів до визначення поняття «меценатство»; досліджено історичні аспекти розвитку меценатства за часів Київської Русі; охарактеризовано початок формування державної і приватної благодійності у період Козацької доби –початку XX століття.

Аналіз наукової літератури довів, що проблема, яку ми досліджували є актуальною на сьогодні, розглядає багато аспектів, як меценатство по впливало на розвиток соціальної сфери у минулих тисячоліттях. Під час нашого дослідження, проаналізувавши основні підходи до визначення поняття «меценатство» відзначаємо, що вивченням даного поняття займалися різноманітні наукові діячі. В ході нашого дослідження, ми з'ясували, що меценатство – це форма благодійності, безкорислива матеріальна підтримка розвитку культури, мистецтва, освіти охорони здоров'я тощо.

Дослідивши історичні аспекти розвитку доброчинності та меценатства у часи Київської Русі, ми встановили, що благодійність значним чином, характеризувалась допомогою бідним і немічним, опікуванням сиротами та вдовами, розвезенням продуктів знедоленим людям. Багато уваги приділялось тяжко хворим, відбувалось навчання писемності серед дітей. Значні кошти благодійники виділяли для будівництва, а саме: будування лікарень, монастирів, храмів, які були життєво необхідними для населення, що опинились у складних життєвих обставинах.

У період Козацької доби – початку ХХ століття в українському суспільстві відбувалось формування державної і приватної благодійності. Вона впливала на розвиток матеріального забезпечення, медичного обслуговування, покращення побуту українського населення і допомозі у пошуках роботи. Також, благочинна приватна діяльність виражалась у будівництві лікарень для бідного населення і їх лікуванні. Стосовно ж державної благодійності, то на теренах підневільної України відбувалось викорінення професійного жебрацтва, створювались відомства, які виконували функції соціального захисту населення, відбувалась видача коштів монастирям і церквам, і в той же час діяв контроль за справами церкви, допомога вдовам і сиротам, якщо їхні чоловіки або батьки загинули на державній службі.

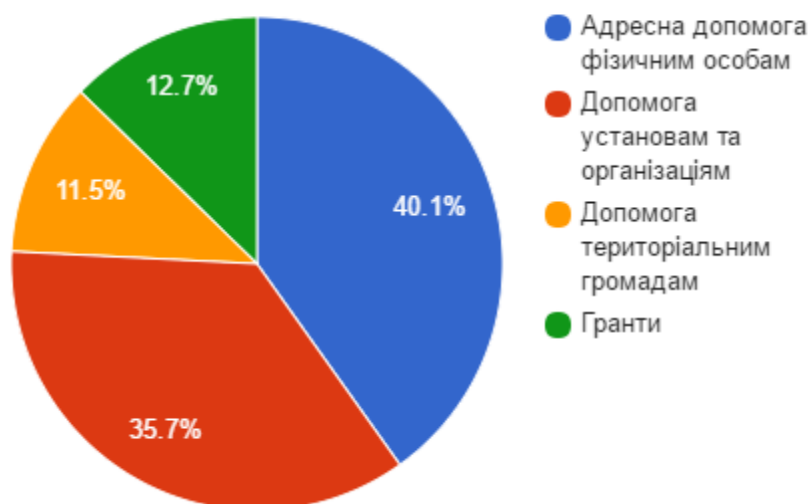
У другому розділі **«Вплив меценатства на розвиток соціальної роботи в Україні в ХІХ – початку ХХ століття»** – описано діяльність українських меценатів в ХІХ – початку ХХ століття; визначена роль українських меценатів в розв’язанні соціальних проблем суспільства; проаналізовано роль благодійництва, як основи соціальної роботи. Проаналізувавши вплив меценатства на розвиток соціальної роботи в Україні в ХІХ – на початку ХХ століття, можемо зазначити що українські меценати відігравали значну роль, в розв’язанні соціальних проблем українського суспільства. У другій половині ХІХ століття відбувався поділ форм опіки, на державні і приватні. Велике значення у наданні соціальної допомоги мали видатні меценатські родини, а саме: Терещенків, Ханенків, Тарновських, Симиренків та багато інших українських благодійників. Українські меценати вкладали кошти у вирішення проблем бідних категорій населення, розвиток освіти і культури, будівництво притулків, лікарень, шкіл, та багато інших соціальних проблем. Серед українського населення в ХІХ – на початку ХХ століття відбувалися помітні суспільні зміни, завдяки яким виникають потреби на надання соціальної допомоги як професійної послуги. Розвиток суспільної діяльності супроводжувався все новим поділом праці, тобто виокремленням окремих видів праці, спеціалізацією трудової

діяльності. Такий процес стосувався звичайно ж і діяльності, пов'язаної з наданням соціальної допомоги. Можна відзначити, що завдяки таким чинникам як, організаційно-управлінські, нормативно-правові, фінансові та інші, і відбувалося становлення соціальної роботи як професійної сфери.

У третьому розділі «Аналіз меценатства з точки зору теорії і практики соціальної роботи» дослідивши меценатство з точки зору теоретичної і практичної частини соціальної роботи, можна сказати, що дане явище має виховний вплив на сучасне українське суспільство. У ході нашого дослідження ми з'ясували, що надання допомоги соціально незахищеним громадянам, сприяння розвитку науки і культури, підтримка талановитої молоді, участь у різних соціально-економічних програмах – є неповним переліком напрямів діяльності благодійних організацій. Можна зазначити, що діяльність сучасної влади в Україні направлена на покращення ситуації у благодійницькій сфері, створює сприятливі умови для розвитку благодійного сектору, що безумовно, відображається на позитивній динаміці розширення його інститутів та можливостей. Важливим фактором успішного функціонування благодійної діяльності є ставлення громадян до цього процесу і відповідно, їх залучення до нього.

Діаграма 1

Розподіл видів благодійної допомоги

Спостерігається тенденція до зростання обсягів благодійної діяльності, яка відбувається за рахунок діяльності українських благодійників. Останніми роками в Україні спостерігається стійке зростання числа громадян і організацій, що беруть участь у благодійній діяльності, зростає кількість благодійних організацій. У нашій країні добродійними інститутами виступають благодійні фонди, релігійні організації, фонди цільової підтримки вирішення соціальних проблем. Активізація благодійного потенціалу населення країни є ресурсом для розвитку соціальної благодійної діяльності. Саме їхня діяльність сприяє вирішенню соціальних проблем позабюджетними коштами. Також відбувається вирішення проблем соціального розвитку суспільства у таких сферах як освіта, наука, культура, охорона здоров'я та інше.

ВИСНОВКИ

Науковий аналіз досліджуваної проблеми та результатів проведеної роботи дає підстави зробити наступні висновки:

1. Проаналізувавши науково-історичну літературу стосовно історичних аспектів формування меценатства в Україні в XIX – початок XX століття, ми з'ясували, що меценатство – це форма благодійності, безкорислива матеріальна підтримка розвитку культури, мистецтва, освіти, охорони здоров'я тощо.

2. У дослідженні питання історії розвитку добродійності та меценатства в Україні, ми з'ясували, що благодійність значним чином, проявлялася у допомозі бідним і немічним, опікуванні сиротами та вдовами. Значні кошти виділялись меценатами для будівництва лікарень, монастирів, храмів, які були життєво необхідними для населення що опинились у складних життєвих обставинах. У період Козацької доби – початку XX століття в українському суспільстві відбувалось формування державної і приватної благодійності. Вона впливала на розвиток матеріального забезпечення,

медичного обслуговування, покращення побуту українського населення і допомозі у пошуках роботи. Стосовно ж державної благодійності, то на теренах підневільної України створювались відомства, які виконували функції соціального захисту населення, наприклад, допомога вдовам і сиротам, якщо їхні чоловіки або батьки загинули на державній службі.

3. Проаналізувавши вплив меценатства на розвиток соціальної роботи в Україні в ХІХ – на початку ХХ століття, можемо зазначити, що серед українського суспільства відбувалися помітні суспільні зміни, завдяки яким виникають потреби надання соціальної допомоги як професійної послуги. Великого значення у наданні соціальної допомоги малозабезпеченим верствам населення мала діяльність видатних меценатських родин, а саме: Терещенків, Ханенків, Тарновських, Симиренків та інших. Українські меценати вкладали кошти у розвиток освіти і культури, будівництво притулків, лікарень, шкіл, та вирішенню інших соціальних проблем. Розвиток суспільної діяльності супроводжувався все новим і новим поділом праці, тобто виокремленням окремих видів праці, спеціалізацією трудової діяльності. Такий процес торкнувся звичайно ж і діяльності, пов'язаної з наданням соціальної допомоги. Можна відзначити, що завдяки таким чинникам як, організаційно-управлінські, нормативно-правові, фінансові та інші і відбувалося становлення соціальної роботи як професійної сфери.

4. У ході нашого дослідження ми з'ясували, що вплив меценатства на українське суспільство цілком являється закономірним. Усвідомлення своєї корисності і затребуваності – це потужний стимул для меценатської діяльності. Ідеї рівності, самоцінності людини, поваги до неї, характерні для українського суспільства, виступали основою гуманізму існуючої моральної системи. Гуманізм українських підприємців реалізовувався в конкретних проявах буржуазної філантропії, яка вилиталася в допомогу тим, хто попав у біду, потерпів життєву катастрофу, усім бідним і знедоленим. Важко переоцінити філантропізм українських підприємств, який сприяв розвитку

творчості багатьох талановитих діячів літератури, науки, мистецтва, Благодійність українських меценатів допомагала закладанню міцного фундаменту для подальшого розвитку української суспільства.

Дослідження не вичерпує всіх аспектів указаної проблеми. Подальші наукові пошуки передбачають вивчення теоретичних та методологічних засад організації ефективної моделі благодійництва та меценатства в Україні на сучасному етапі, дієвих механізмів фінансування.

Результати дослідження можуть бути використанні в процесі загально-педагогічної і спеціальної підготовки майбутніх соціальних працівників і соціальними працівниками у професійній діяльності .

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ МАГІСЕРСЬКОЇ РОБОТИ

- Біла Ю. С. Меценатство як прояв громадської активності в сучасному українському суспільстві / Ю.С. Біла, //Ольвійський форум – 2019 : стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі : XIII Міжнародна науково-практична конференція «Залучення патріотично активної молоді до розвитку громадянського суспільства як чинник соціальної безпеки України» – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. – С. 67-69.

- Біла Ю. С., Досвід країн ЄС з адміністративно-правового регулювання створення і діяльності благодійних організацій/Ю.С. Біла, // Науково-практична конференція: тези доповідей наукової конференції «Лісабонський договір - 10 років після набуття чинності. Що змінилося у функціонуванні ЄС?» - Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. – С. 479-481.

Біла Ю.С. Вплив меценатства як форми благодійності на розвиток соціальної роботи в Україні в XIX – початок XX століття. – Рукопис.

Магістерська робота на здобуття академічного ступеня магістра за спеціальністю – 231 соціальна робота. – Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2020.

Магістерська робота присвячена дослідженню становлення соціальної роботи в Україні в XIX – початок XX століття. Проведений історичний аналіз розвитку доброчинності та меценатства в Україні. З’ясовано виховний вплив меценатства на розвиток українського суспільства.

Ключові слова:меценатство, форма благодійності, доброчинність, меценати, соціальна робота, розвиток.

Белая Ю.С. Влияние меценатства как формы благотворительности на развитие социальной работы в Украине в XIX - начало XX века. - Рукопись.

Магистерская работа на соискание академической степени магистра по специальности - 231 социальная работа. - Черноморский национальный университет имени Петра Могилы, Николаев, 2020.

Магистерская работа посвящена исследованию становления социальной работы в Украине в XIX - начало XX века. Осуществлен исторический анализ развития благотворительности и меценатства в Украине. Выяснено воспитательное воздействие меценатства на развитие украинского общества.

Ключевые слова: меценатство, форма благотворительности, благотворительность, меценаты, социальная работа, развитие.

Bila Y.S. Influence of philanthropy as a form of charity on the development of social work in Ukraine in the nineteenth - early twentieth century. - Manuscript.

Master's Degree for Master's Degree in Specialty - 231 Social Work. - Black Sea National University named after Petro Mohyla, Mykolaiv, 2020.

The master's thesis is devoted to the study of the development of social work in Ukraine in the nineteenth and early twentieth centuries. Historical analysis of the

development of charity and philanthropy in Ukraine. The educational influence of philanthropy on the development of Ukrainian society has been clarified.

Keywords: philanthropy, charity, charity, philanthropists, social work, development.